

Vogels in de Kempen

in vroegere tijden

Tom Heijnen, 27 maart 2026

Vogelwerkgroep
De Kempen

Schilderij: <https://vlaamsekunstcollectie.be/collectie/1877-b>

Landschap van de Kempen in de Middeleeuwen

Voor 1200

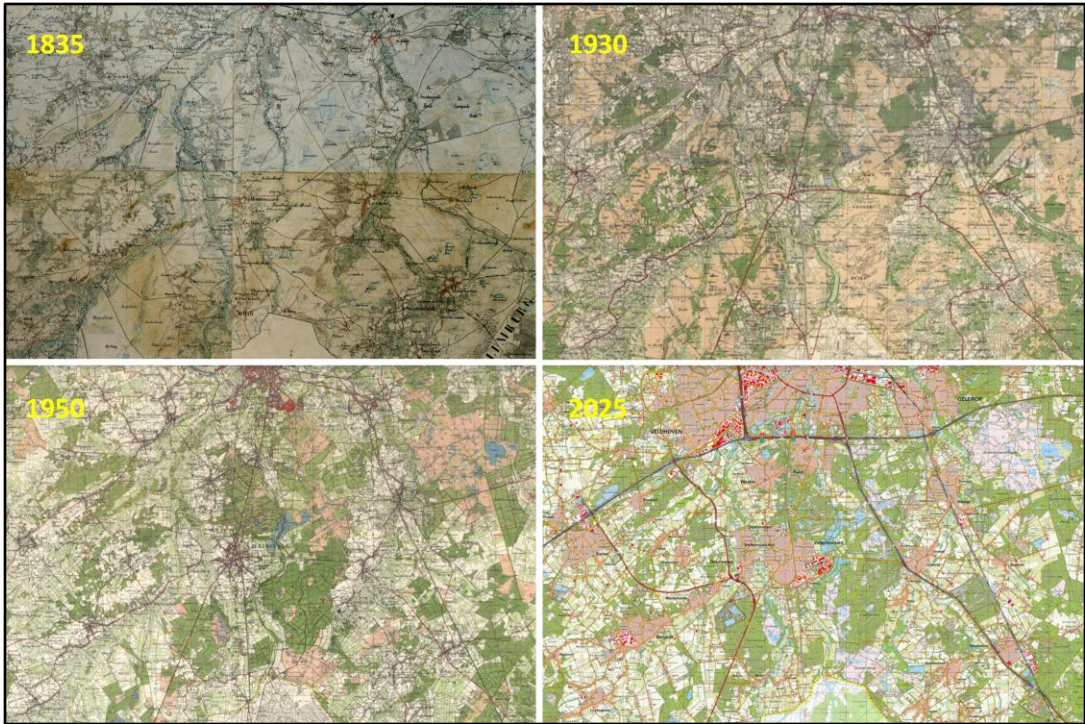
- In periode 400-1000 sterke bevolkingsdaling, daarna toename
- Bebost, nat, moerassig
- In beekdalen dichte begroeiing en veenvorming; water stagneerde

Na 1200

- In heel NW en O Europa van ca 1200 tot 1860 enorme boskap voor potas (kaliumcarbonaat t.b.v. zeep en ontvetten wol)
- Veenwinning in beekdalen (brandstof, mest); waterafvoer verbeterde
- Nederzettingen schoven op richting beekdalen
- Hooilanden en akkertjes in beekdalen
- Plaggen en begrazen (schapen) van hogere gronden; potstalsysteem voor mest
- Uitgestrekte heidevelden met her en der stuifzanden ontstonden

Raap, E. & J. Janse 2021. Historische schets van bossen en bosaanplant in Nederland. Rijksdienst Cultureel Erfgoed & Staatsbosbeheer.

Jan van Dingenen, <https://kempenland-historie.nl/index.html>

Kaarten: Topotijdreis.nl.

Kaart: Topotijdreis.nl.

Kaart: Topotijdreis.nl.

Kaart: Topotijdreis.nl.

Kaart: Topotijdreis.nl.

19^e eeuw

linksboven: <https://vlaamsekunstcollectie.be/collectie/1295>

rechtsboven: <https://vlaamsekunstcollectie.be/collectie/1877-b>

linksonder: Aardappelpoters, geschilderd door Vincent van Gogh in 1884

rechtsonder: <https://www.brabantcultureel.nl/wp/wp-content/uploads/2023/03/BC-Slot-Edgard-Farasyn-Vrouw-op-kruiwagen.jpg>

Engelse verzamelaars rond Valkenswaard

Peter Norbertus Panken, onderwijzer in Westerhoven, Bergeijk schreef:

In April 1874 ontving ik een' brief van een mijner vrienden in Engeland, mij twee heeren aanbevelende die naar Nederland kwamen om in de buurt van Valkenswaard eiëren te zoek voor hunne verzamelingen... De eerste avonden werd er slechts weinig gebracht, daar het nog te vroeg in 't jaar was, maar dagelijks nam de hoeveelheid der eiëren toe, totdat op één dag (Pinkstermaandag) meer dan 200 nesten werden binnen gebracht. Drie weken bleven deze heeren te Valkenswaard en toen zij vertrokken had ieder een kist met ruim 2000 eiëren, en ik overdrijf niet, als ik zeg dat dit slechts 1/10 gedeelte was van de eiëren die men hun kwam aanbieden, daar de gewone nesten, vooral die van musschen, vinken, zwaluwen, meezen, enz. terug werden gegeven met een paar centen ter aanmoediging.

Biemans, J. 2014. De vogels van Kempenland in de negentiende eeuw uit een manuscript van P.N. Panken. Apicultor.

Omgeving Valkenswaard – verzameld 1855 door William Bridger

- Kleinst Waterhoen 2 legsels
- Bosruiter 3 legsels
- Klapekster 4 legsels
- Ortolaan 4 legsels

Jansen J.J.F.J. 2012. William Bridger (1832-1870), collector of birds eggs in Australia and the Netherlands. Arch. Natural Hist. 39: 174-176.

**Omgeving Valkenswaard – verzameld 1855 t/m 1860,
1861 t/m 1864, 1876 & 1887 door Joseph Baker**

Bosruiter ca 1855

juv. Hop

Kleinst Waterhoen 1855

Jansen, J.H.F.J. & R. Vlek 2010. Joseph Baker, een Engelse vogelverzamelaar in Nederland in het midden van de negentiende eeuw. Limosa 83: 176-182.

Omgeving Valkenswaard – verzameld 1855 t/m 1860, 1861 t/m 1864, 1876 & 1887 door Joseph Baker

- Pijlstaart 1 ei
- Blauwe Kiekendief 2 legsels
- Grauwe Kiekendief 9 legsels
- Kleinst Waterhoen 29 eieren
- Porseleinhoen 24 eieren
- Goudplevier 14 eieren
- Bonte Strandloper 28 eieren
- Kempphaan 12 eieren
- Bosruiter 14 eieren
- Hop 22 eieren
- Klapekster 37 eieren
- Roodkopklauwier 29 eieren
- Ortolaan 29 eieren

Jansen, J.H.F.J. & R. Vlek 2010. Joseph Baker, een Engelse vogelverzamelaar in Nederland in het midden van de negentiende eeuw. *Limosa* 83: 176-182.

Omgeving Valkenswaard – gezien/verzameld van 10 t/m 29 mei 1876 door Henry Seebohm

- Kleinst Waterhoen 1 legsel
- Goudplevier
- Kemphaan 5 legsels
- Bosruiter 2 legsels
- Hop 1 legsel
- Klapekster 2 legsels
- Roodkopklauwier 7 legsels; Adriaan Mollen: broedt algemeen rond dorpen

- Ortolaan
- e.v.a.

Jansen, J.J.F.J. 2023. Henry Seebohm en William Eagle Clarke. *Blauwe Klauwier* 49(2): 13-24.

Omgeving Valkenswaard – opmerkingen mei 1879 door William Eagle Clark

- Pijlstaart enkele pr, nest gevonden
- Porseleinhoen algemeen langs Tongelreep, diverse nesten
- Goudplevier pr in broedkleed 2x gezien
- Bosruiter <6 pr gezien, veel baltsend, 2 nesten verzameld
- Blauwe Kiekendief 2 pr dagelijks gezien
- Hop 1 nest gevonden
- Klapekster diverse nesten
- Roodkopklauwier alleen 17 mei gezien
- Grote Karekiet algemeen langs Tongelreep

Jansen, J.J.F.J. 2023. Henry Seebohm en William Eagle Clarke. Blauwe Klauwier 49(2): 13-24.

Goudplevieren in Nederland

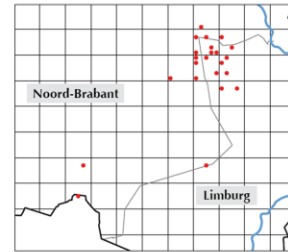

Ligging potentiële
broedgebieden rond
1800

Broedplaatsen in 1850-1940
(stip = zeker)

15 legsels verzameld omgeving
Valkenswaard 1845-1880

Broedplaatsen in 1848-1931

Karel Mollen in 1924 over Goudplevieren rond Valkenswaard:
broedvogel, voor ca 25 jaar veel, thans niet meer

Noorden, B. van 1997. Waarom verdween de Goudplevier *Pluvialis apricaria* als broedvogel uit Nederland. *Limosa* 70 (3): 89-96.

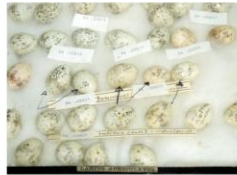
Jansen, J. 2014. Former breeding of Eurasian Golden Plover, Dunlin and Wood Sandpiper in Limburg and Noord-Brabant, the Netherlands. *Dutch Birding* 36: 9-19.

Wigman, A.B. 1918. Het goud van de Peel. *Lev. Natuur* 23(2) 53-59.

Roodkopklauwieren bij Valkenswaard

1848

1855 (pijlen)

1856

1860 & 1863

1862 & 1876

1860 & 1862

Jansen, J.J.F.J. 2023. Broedende Roodkopklauwieren in de Kempen in de 19e eeuw. *Blauwe Klauwier* 49(2): 57-62.

Verdwenen broedvogels 19^e/begin 20^e eeuw

- Goudplevier (begin 20^e eeuw) algemeen
- Bosruiter (1916) algemeen
- Bonte Strandloper (1861) algemeen
- Roodkopklauwier (1876) algemeen

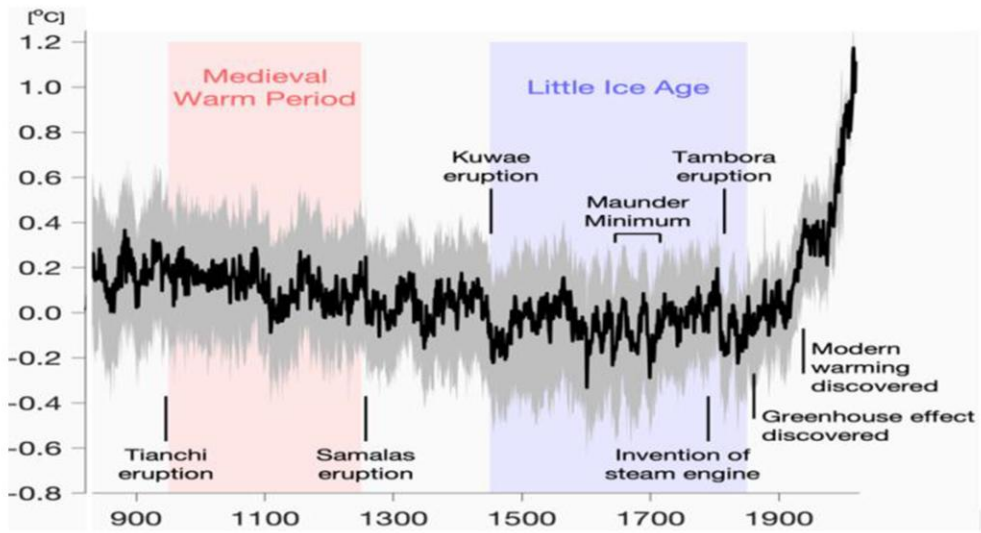
Tussen haakjes laatste jaar van aanwezigheid als broedvogel. Indicaties talrijkheid zijn bekende maxima uit het verleden.

Heijnen, T. 2023. Verdwenen broedvogels in de Kempen: oorzaken en vooruitzichten. *Blauwe Klauwier* 49(4): 16-37.

Jansen, J.J.F.J. 2023. Broedende Roodkopklauwieren in de Kempen in de 19e eeuw. *Blauwe Klauwier* 49(2): 57-62.

Foto: Tom Heijnen.

Temperatuur veranderingen

Wereldwijde temperatuurverandering in afgelopen eeuwen

Climate Lab Book.

Landschap van de Kempen eind 19^e/begin 20^e eeuw

Vanaf eind 19^e eeuw

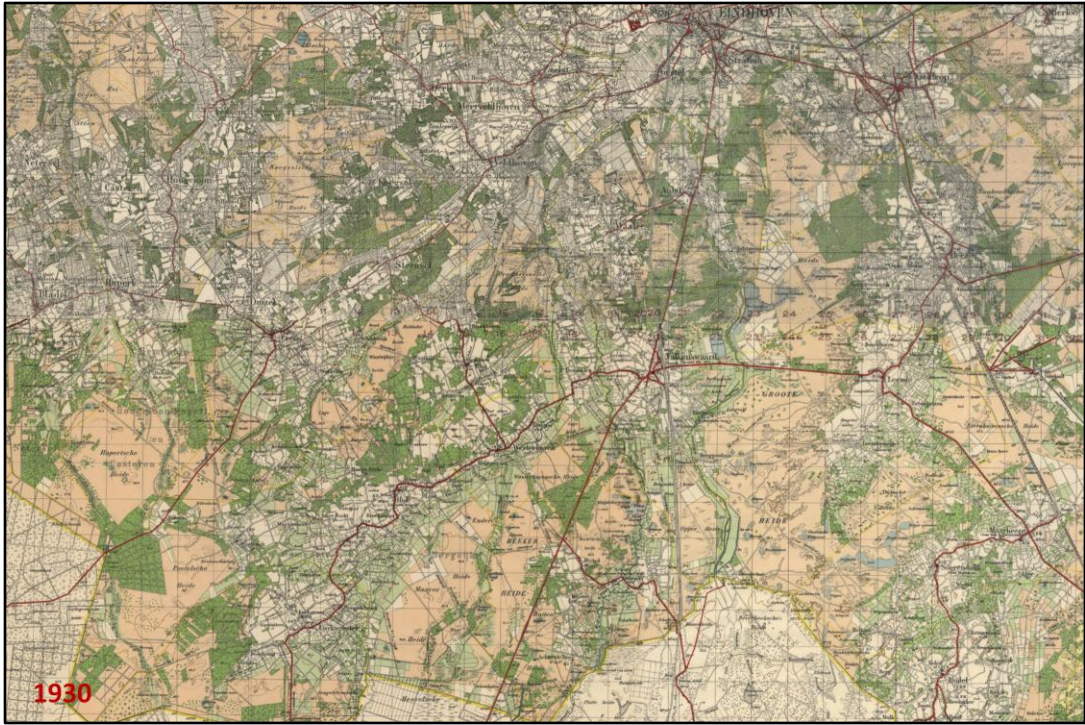
- Einde potstalcultuur door introductie kunstmest
- Vanaf ca 1900 import goedkope wol uit Australië, schapen niet meer nodig
- Heidevelden herstelden van vraat door schapen en plaggen door boeren
- Eerste ontginningen van heidevelden

Jaren '1930

- Woeste gronden (heiden, stuifzanden) 'vastgelegd' met naaldbos
- Impuls door crisisjaren & hout nodig voor mijnschachten

Foto: Canon van Nederland (Ossen ploegen de heide om op een ansichtkaart uit 1902).

Kaart: Topotijdreis.nl.

Kaart: Topotijdreis.nl.

jaren '1930

Anonymys 2022. Bernardus van Dooren - Landschapsfoto's deel 1; deel 2; toelichting. Website Werkgroep Ornithologisch Erfgoed.

Omgeving Valkenswaard - opmerkingen 1908 door Karel Mollen

De Vogelstand.

Den toestand der hier broedende roofvogelsoorten is in de ruim dertig jaren dat ik mijn aandacht op de ornithologie eenigzins gevestigd heb, geheel onveranderd gebleven. Er broeden n.l. de bruinkop kiekendief, de blauwe en aschgrauwe kiekendief, de lorenvalk en enkele malen de boomvalk. Wat aangaat de watervogels, dat is zeer sterk afgenomen, één soort n.l. de grutto is in mijn tijd voor den eersten keer waargenomen en is nu vrij algemeen. Kemphanen, tureluurs, wulpen, witgatjes en kieviten is maar een enkel broedend paar meer; en al deze soorten waren een 25 jaren geleden in groot aantal, zelfs de plevier is er volstrekt niet meer. Ik moet deze vermindering toeschrijven aan den spoedigen afvoer van water door het recht maken der beide rivieren en het aanleggen van vloeivelden van vroegere broekgronden, er is geen broedplaats meer en ook te weinig voedsel.

Valkenswaard.

K. TH MOLLEN.

links Karel Mollen, 1911

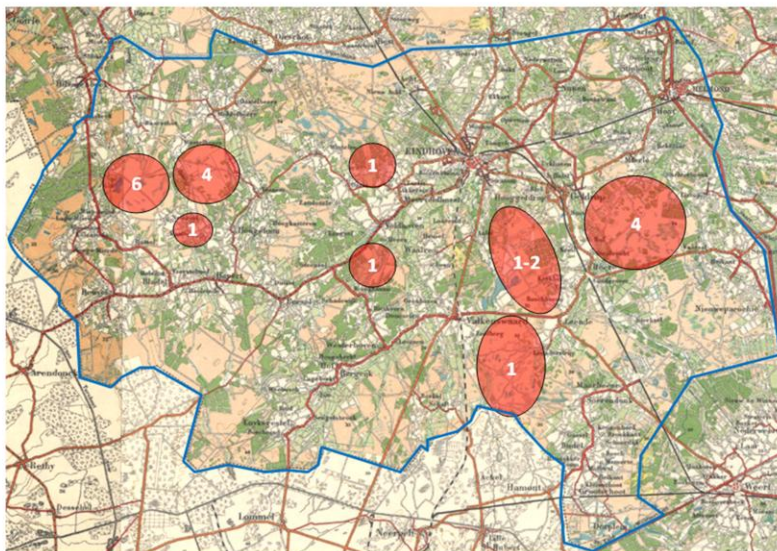
Mollen, K.Th. 1908. De Vogelstand (Korte Mededeelingen). Lev. Natuur 13(1): 19.
nb: Witgatje verward met Bosruiter?

Omgeving Valkenswaard - opmerkingen 1926 door Karel Mollen

• Pijlstaart	meermalen broedend aangetroffen
• Blauwe Kiekendief	broedvogel, thans (1924) niet meer
• Grauwe Kiekendief	broedvogel, al enkele jaren niet meer
• Korhoen	geregelde broedvogel
• Kwartelkoning	komt voor
• Kleinst Waterhoen	eenmaal als broedvogel aangetroffen
• Goudplevier	broedvogel, voor ca 25 jaar veel, thans niet meer
• Regenwulp	eenmaal broedend aangetroffen
• Visdief	broedvogel, vroeger in groot aantal
• Velduil	komt voor
• Hop	broedvogel
• Kuifleeuwerik	komt algemeen voor
• Klapekster	komt ieder jaar voor
• Roodkopklauwier	komt voor
• Grote Karekiet	broedvogel
• Ortolaan	broedvogel

Jansen, J.J.F.J. 2023. Een interview met Karel Mollen in augustus 1926. Blauwe Klauwier 49(2) 25-26.

Klapekster

1930-1940:
ca 20 territoria

Kaart: Heijnen, T. 2022. Historisch overzicht van de Klapekster als broedvogel in de Kempen. Blauwe Klauwier 48(1): 54-61.

Kaartondergrond: Topotijdreis.nl.

Foto: Tom Heijnen.

Landschap vanaf halverwege 20^e eeuw

Jaren '1950 en '1960

- Ontginning van woeste gronden voor landbouw
- Kanaliseren beken, ruilverkavelingen
- Veranderende gewaskeuze, intensieve landbouw en veeteelt, pesticidengebruik
- Meer mensen, bebouwing, industrie en recreatie

Vanaf 2000

- Natuurontwikkeling (nieuwe natuur)
- Natuurlijker bosbeheer (dood hout, verwijderen exoten)

Heiden, stuifzanden, vennen, moerassen

- Omvang 'woeste gronden' door ontginningen en bebossing sterk gekrompen
- Resterende terreinen klein en versnipperd
- Verdroging door versnelde afvoer van water
- Voedselverrijking en uitloging bodems door stikstofdepositie

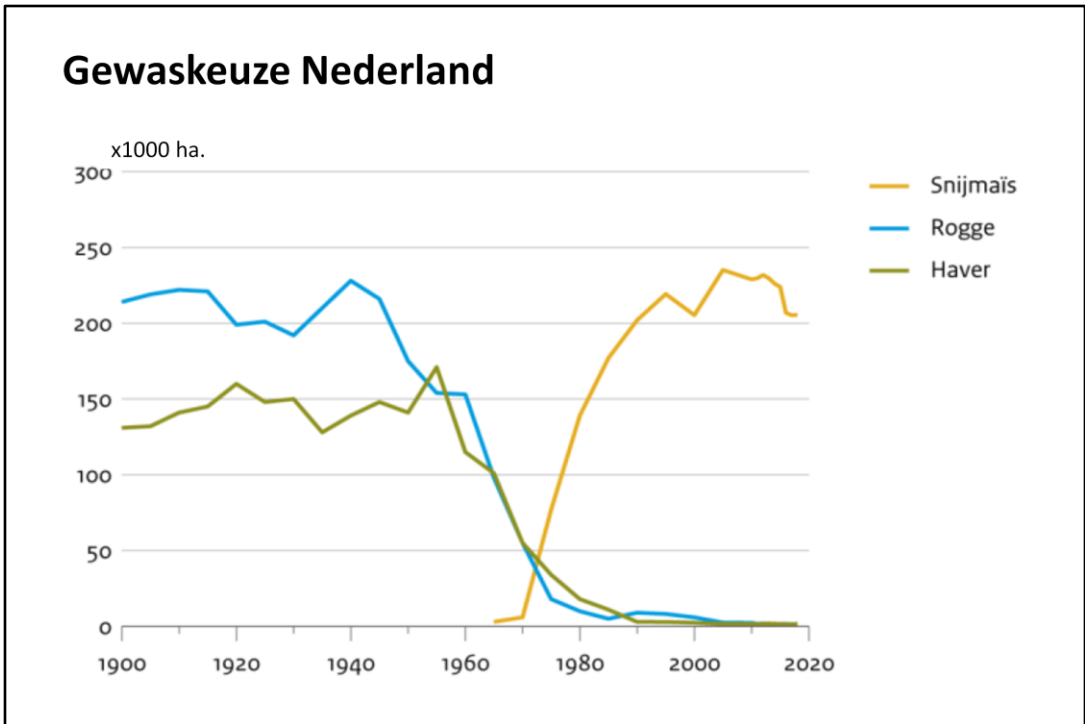
Foto: Tom Heijnen.

Agrarische gronden & beken

- Oppervlakte landbouw en veeteelt enorm toegenomen
- Landbouwpercelen door verkavelingen groter; heggen, houtwallen en overhoekjes verdwenen
- Gewaskeuze drastisch veranderd; vroeger maaien
- Veestapel enorm gegroeid; voedselverrijking, vervuiling grond- en oppervlaktewater
- Verdroging door ontwatering, drainage en snelle afvoer van water; meeste beken gekanaliseerd
- Forse toename pesticiden: DDT, Aldrin en Dieldrin, daarna glyfosaat en neonicotinoïden (ook buiten NL!)

Foto: Tom Heijnen.

Grafiek: Compendium voor de Leefomgeving.

Bossen

- Hoeveelheid bos fors toegenomen, vooral door aanplant naaldbomen op voorheen 'woeste gronden'
- Vaak monocultures met uitheemse boomsoorten, geen struiklaag
- Bosbeheer: verwijderen dood hout, reguliere kap
- Uitloging bodems door stikstofdepositie

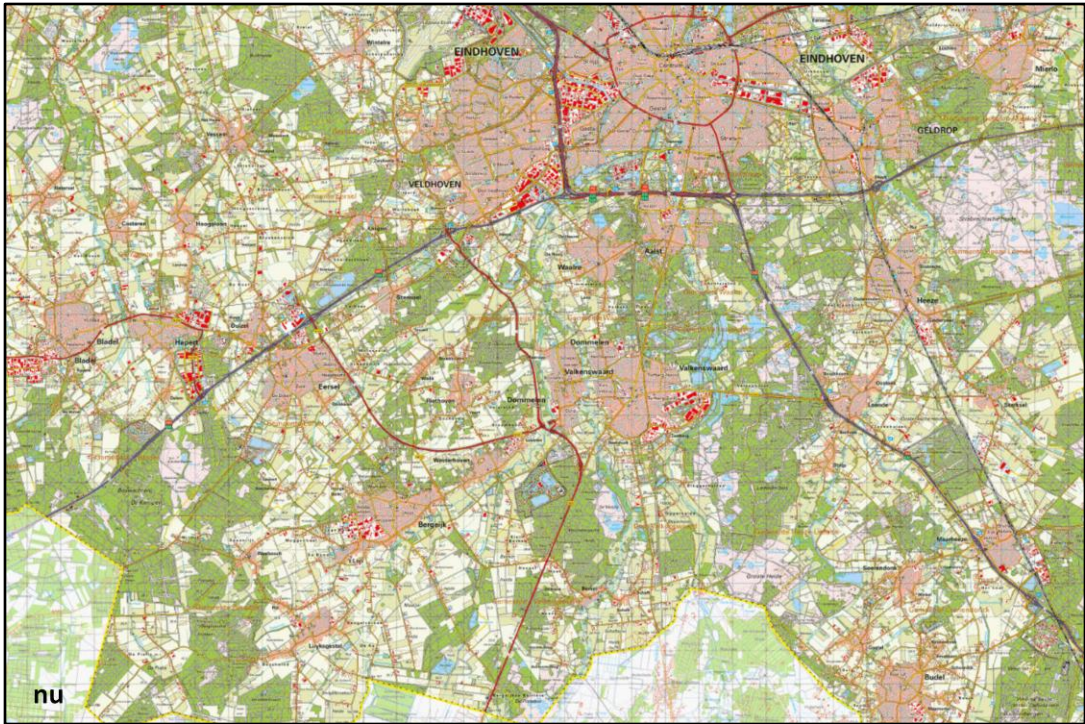
Foto: Tom Heijnen.

Bebouwing en infrastructuur

- Grote toename bebouwing
- Enorme uitbreiding infrastructuur
- Sterke toename bevolking, verkeer, industrie en recreatie

Foto: Tom Heijnen.

Kaart: Topotijdreis.nl.

Landschotse Heide - Bernardus van Dooren in 1951

Vandaag een bezoek gebracht aan de Landschotse Heide, sedert vorig jaar is hier veel veranderd: een groot aantal D.U.W.-arbeiders zijn bezig de heide om te spitten: de hoog gelegen stukken zullen beplant worden met dennen, terwijl het laaggelegen gedeelte voor cultuurgrond bestemd is. Door de ontginningen hier verdwijnt een van de mooiste heide- en vennencomplexen in de Kempen. Ik schat het aantal broedparen van de Wulp op minstens 150. Het volgend jaar zal het grootste gedeelte dezer vogels hier niet meer tot broeden komen. Men is druk bezig met het omhakken van vliegdennen, waardoor reeds dit seizoen de 2 a 3 paar Klapeksters, die hier huizen, in het gedrang komen. Ook het laatste paar van de Boomvalk, dat wij vandaag boven de heide zagen zweven, ziet zijn broedgebied ernstig bedreigd.

D.U.W. = Dienst Uitvoering Werk

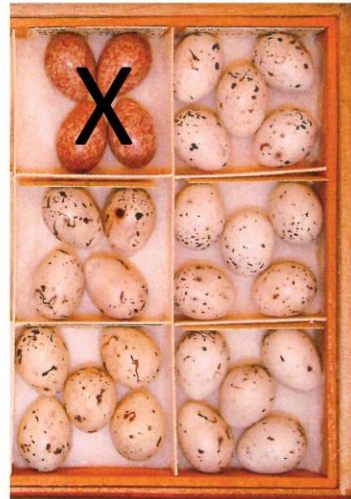
Happen, P. van & J. van Kessel 2000. De Klapekster als broedvogel en wintergast in de Brabantse Kempen. Blauwe Klauwier 26(3): 3-7.

Omgeving Waalre – eierverzameling Bernardus van Dooren

Grauwe Kiekendief

Soerendonk 1948, Waalre 1950, Dommelen 1949

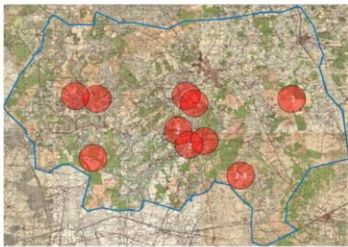

Ortolaan

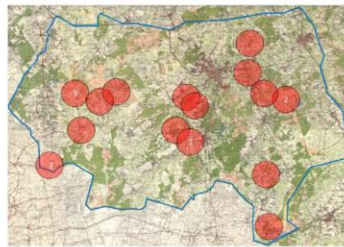
Casteren 1961, 1963, 1956, 1961;
Knegsel 1956

Dooren, J. van 2024. Eiercollectie B.v.Dooren. Website Werkgroep Ornithologisch Erfgoed.

Grauwe Kiekendief

1940-1949

1950-1959

1960-1969

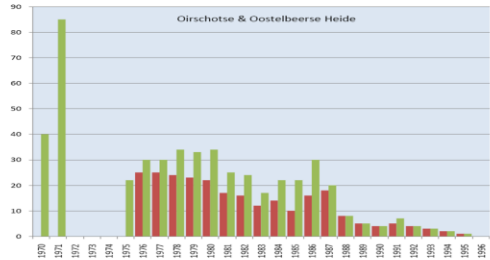
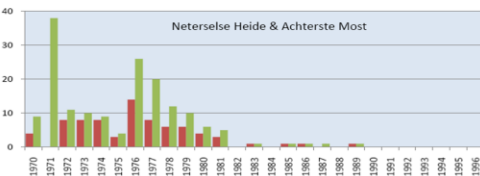
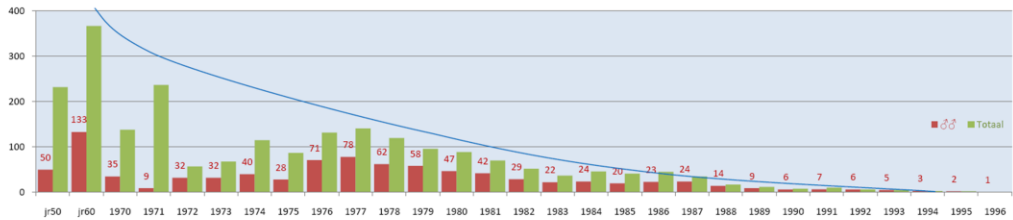

1970-1979

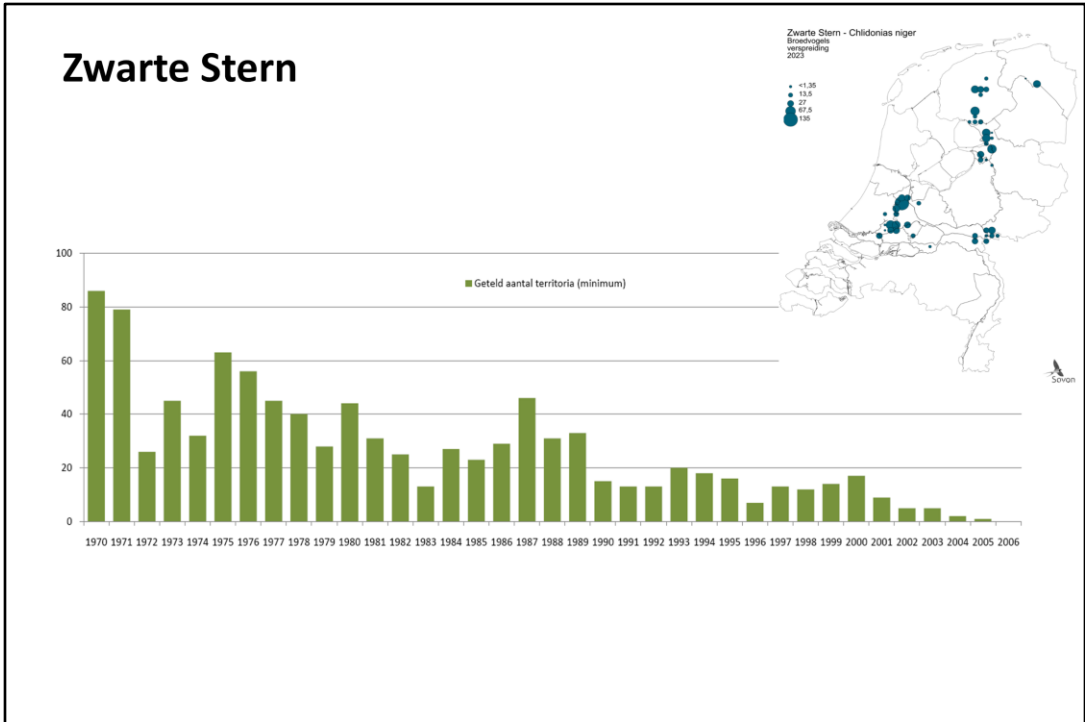
Kaarten: Heijnen, T. 2022. Voormalige broedvogels in de Kempen: Dwergmeeuw t/m Krekelzanger. Blauwe Klauwier 48(4): 41-64.
Kaartondergrond: Topotijdreis.nl.
Foto: Tom Heijnen.

Korhoen

Geteld aantal in zomermaanden (februari-juli)

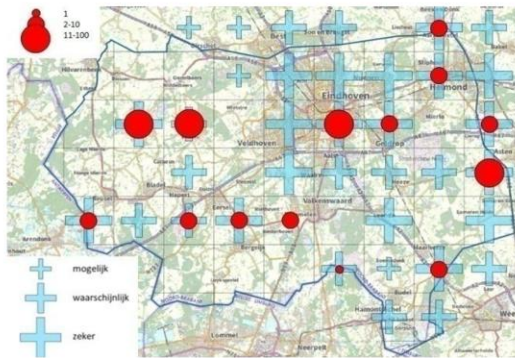

Heijnen, T. 2022. Voormalige broedvogels in de Kempen: Krooneend t/m Bosruiter. *Blauwe Klauwier* 48(3): 46-68.

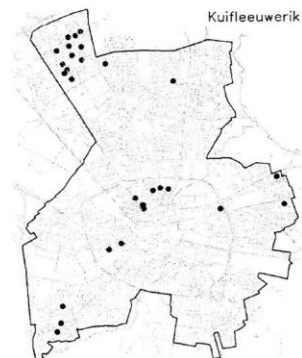

Grafiek: Heijnen, T. 2022. Voormalige broedvogels in de Kempen: Dwergmeeuw t/m Krekelzanger. Blauwe Klauwier 48(4): 41-64.
 Kaart: Sovon.

Kuifleeuwerik

1973-77: >100 pr

1984-90 stad Eindhoven

Kaart Kempen: Heijnen, T. 2022. Voormalige broedvogels in de Kempen: Dwergmeeuw t/m Krekelzanger. *Blauwe Klauwier* 48(4): 41-64.

Kaartondergrond: topotijdreis.nl.

Kaart Eindhoven: Maréchal, P. & W. Veenhuizen 1997. Vogels in het stedelijk milieu - Inventarisatie in Eindhoven. KNNV Uitgeverij.

Duinpieper

1950-1959

1960-1969

1970-1979

1980-1989

1990-1993

ca 1950

ca 2020

Kaarten: Heijnen, T. 2023. Voormalige broedvogels in de Kempen: Kramsvogel t/m Ortolaan. Blauwe Klauwier 49(1): 15-31.
Kaartondergrond: Topotijdreis.nl.

Ortolaan

1950-1959: 15-20 pr

1960-1969: ca 30 pr

1970-1979: 12 pr; daarna 0

Kaarten: Heijnen, T. 2023. Voormalige broedvogels in de Kempen: Kramsvogel t/m Ortolaan. Blauwe Klauwier 49(1): 15-31.

Kaartondergrond: Topotijdreis.nl.

Foto: Tom Heijnen.

Verdwenen broedvogels 20^e eeuw (1)

Bossen en parken

- Keep (voor 2000) enkele pr
- Europese Kanarie (2004) enkele pr

Agrarische gebieden

- 'heidevogels' (zie volgende sheet)
- Hop (1951) enkele pr
- Ortolaan (1983, daarna 1x) 10-tallen pr

Stedelijke en industriële gebieden

- Zilvermeeuw (2001) 23 pr
- Kuifleeuwerik (2010) >100 pr

Tussen haakjes laatste jaar van aanwezigheid als broedvogel. Aantallen pr/ex zijn bekende maxima uit het verleden.

Heijnen, T. 2023. Verdwenen broedvogels in de Kempen: oorzaken en vooruitzichten. *Blauwe Klauwier* 49(4): 16-37.

Foto: Frank Neijts.

Verdwenen broedvogels 20^e eeuw (2)

Heiden, stuifzanden, vennen en moerassen

• Pijlstaart (1976, daarna incidenteel)	enkele pr
• Blauwe Kiekendief (1970, daarna incidenteel)	enkele pr
• Grauwe Kiekendief (1977)	15-20 pr
• Kleinst Waterhoen (1989, daarna incidenteel)	'niet ongewoon'
• Korhoen (1996)	>1000 ex?
• Kemphaan (1981)	5-10 pr
• Velduil (1998)	enkele pr
• Zwarte Stern (2005)	85 pr
• Duinpieper (1992)	5-10 pr
• Tapuit (ca. 2015)	40-70 pr
• Klapekster (1971, incidenteel t/m 1981)	10-tallen pr
• Buidelmees (2005)	enkele pr
• Baardman (2002)	enkele pr

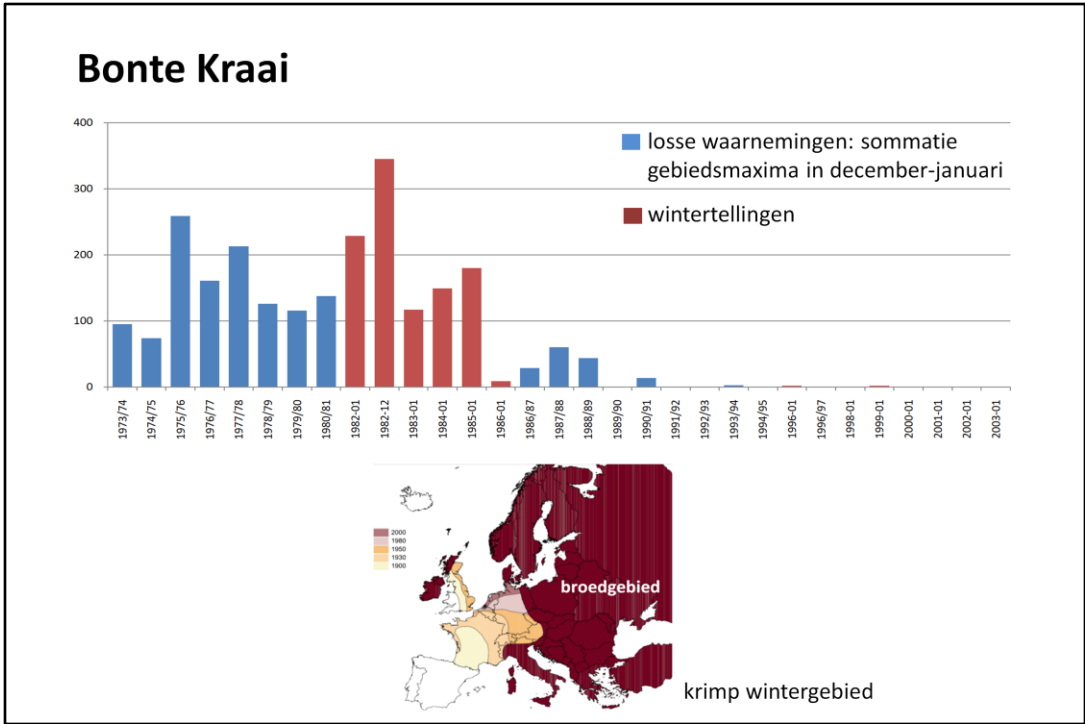

Tussen haakjes laatste jaar van aanwezigheid als broedvogel. Aantallen pr/ex zijn bekende maxima uit het verleden.

Heijnen, T. 2022. Historisch overzicht van de Klapekster als broedvogel in de Kempen. *Blauwe Klauwier* 48(1): 54-61.

Heijnen, T. 2023. Verdwenen broedvogels in de Kempen: oorzaken en vooruitzichten. *Blauwe Klauwier* 49(4): 16-37.

Foto: Tom Heijnen.

Grafiek : Heijnen, T. 2025. Over het verdwijnen van de Bonte Kraai uit de Kempen. Blauwe Klauwier 51(2).

Kaart: Manen, W. van 2017. Verdwijning van de Bonte Kraai van het West-Europese winterteroneel. Limosa 90: 145-154.

Veranderingen buiten Nederland

- Landschap en landgebruik Europa en Afrika sterk veranderd
- Grote schommelingen regenval Sahel
- Klimaatverandering (warmer, extremer)
- Pesticidengebruik, jacht, ...

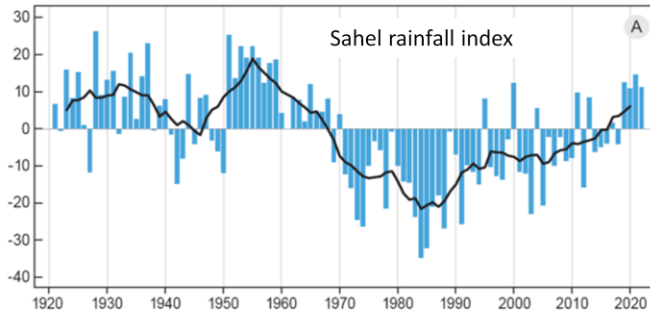
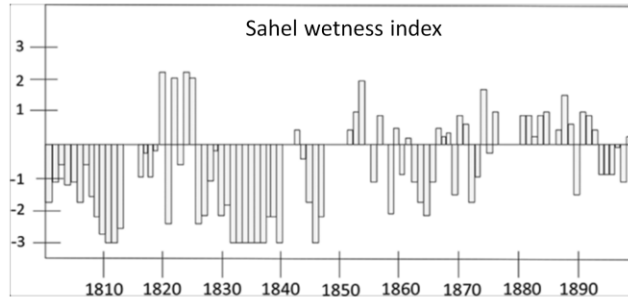

Invloed op conditie en overleving tijdens trek en overwinteren

Foto: Tom Heijnen.

Regenval Sahel

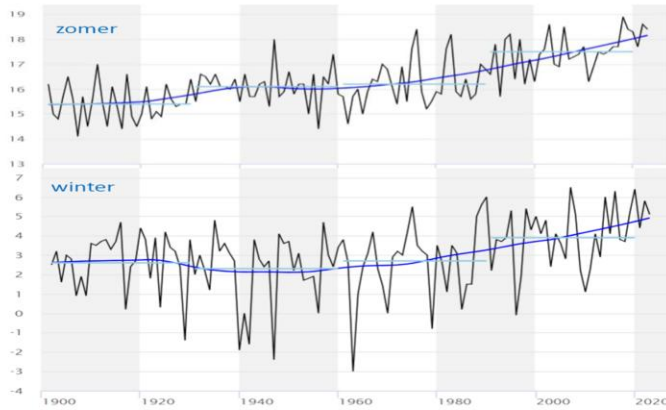

Kaart: Wikipedia.

Grafiek boven: Norrgård, S. 2017. Changes in Precipitation over West Africa During Recent Centuries. In H. von Storch (ed.), Oxford Research Encyclopedia of Climate Science. Oxford University Press.

Grafiek onder: Zwarts, L. et al. 2023. The Fortunes of Migratory Birds from Eurasia: Being on a Tightrope in the Sahel. *Ardea* 111(1): 397-438.

Temperatuur veranderingen

Gemiddelde zomer- en wintertemperatuur in Nederland in 1900-2022

Grafiek: KNMI.

Verschenen broedvogels 20^e eeuw (1)

- *Zwarte Zwaan* (1987)
- Brandgans (1997)
- Grauwe Gans (1981)
- *Grote Canadese Gans* (2000)
- *Nijlgans* (1988)
- Bergeend (1981)
- *Mandarijneend* (1996)
- Tafeleend (1943)
- Kuifeend (1954)
- Turkse Tortel (1954)
- Ooievaar (2010)
- Lepelaar (2009, 2016-2020)
- Aalscholver (2008)
- Scholekster (1947)
- Stormmeeuw (1961)

Cursief = exoot.

Tussen haakjes eerste (en evt. laatste) jaar van aanwezigheid als broedvogel.

Exclusief incidentele broedvogelsoorten.

Foto: Tom Heijnen.

Verschenen broedvogels 20^e eeuw (2)

- Zwartkopmeeuw (1974-2016)
- Zwarte Wouw (2011-2023)
- Oehoe (ca 2017)
- *Halsbandparkiet* (2016)
- Hop (2021-2024)
- Zwarte Specht (1932)
- Middelste Bonte Specht (2006)
- Slechtvalk (2009)
- Raaf (ca 2014)
- Vuurgoudhaan (1948)
- Buidelmees (1987-2005)
- Baardman (1967-2002)
- Cetti's Zanger (1969)
- Kramsvogel (1976-2000)

Tussen haakjes eerste (en evt. laatste) jaar van aanwezigheid als broedvogel.
Exclusief incidentele broedvogelsoorten.
Foto: Tom Heijnen.

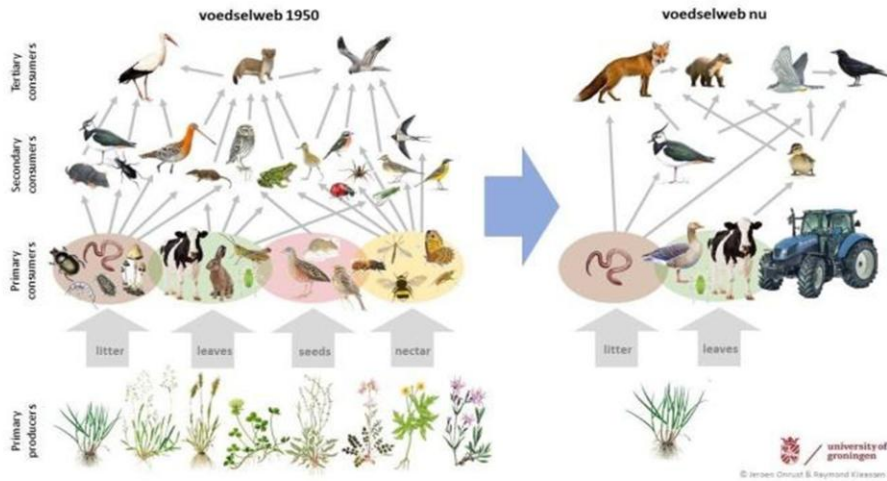
Verschenen broedvogels 20^e eeuw (3)

- Bonte Vliegenvanger (1934)
- Grote Gele Kwikstaart (2000)
- Appelvink (1939)
- Putter (1964)
- Kruisbek (1980)
- Sijs (1964)

Tussen haakjes eerste (en evt. laatste) jaar van aanwezigheid als broedvogel.
Exclusief incidentele broedvogelsoorten.
Foto: Tom Heijnen.

Shifting baseline syndrome (natuuramnesie)

Strategie biodiversiteit provincie Groningen.

Voor meer info

- Argeloo, M. 2022. Natuuramnesie. Hoe we vergeten zijn hoe de natuur er vroeger uitzag. Atlas Contact.
- Dooren, J. van 2024. Eiercollectie B.v.Dooren. Website Werkgroep Ornithologisch Erfgoed.
- Heijnen, T. 2023. Verdwenen broedvogels in de Kempen: oorzaken en vooruitzichten. *Blauwe Klauwier* 49(4): 16-37.
- Heijnen, T. 2025. Geschiedenis van vogelonderzoek in de Kempen: t/m 1997. *Blauwe Klauwier* 51(4): 18-65.
- Hustings, F. & K. Koffijberg (red.) 2021. Verschenen of verdwenen. Ruim een eeuw Nederlandse broedvogels in beweging. Sovon.
- Jansen, J. 2014. Former breeding of Eurasian Golden Plover, Dunlin and Wood Sandpiper in Limburg and Noord-Brabant, the Netherlands. *Dutch Birding* 36: 9-19.
- Jansen, J.J.F.J. 2023. Een interview met Karel Mollen in augustus 1926. *Blauwe Klauwier* 49(2): 25-26.
- Jansen, J.J.F.J. 2023. Henry Seebohm en William Eagle Clarke. *Blauwe Klauwier* 49(2): 13-24.
- Jansen, J.J.F.J. & R. Vlek 2010. Joseph Baker, een Engelse vogelverzamelaar in Nederland in het midden van de negentiende eeuw. *Limosa* 83: 176-182.
- Miranda, J.F. de et al. 2025. De dagboeken van Bernardus van Dooren: een digitaal ontsloten bron voor onderzoek naar de avifauna van de Brabantse Kempen. *Limosa* 98(3): 136-142.
- Noorden, B. van 1997. Waarom verdween de Goudplevier *Pluvialis apricaria* als broedvogel uit Nederland? *Limosa* 70 (3): 89-96.